

KURT VONNEGUT

**WAMPETER'LAR,
FOMA'LAR VE
GRANFALLOON'LAR**

ÇEVİRİ: ELİF DİNÇER

can
modern

KURT VONNEGUT

WAMPETER'LAR,
FOMA'LAR VE
GRANFALLOON'LAR
(DÜŞÜNCELER)

Can Modern

Wampeter'lar, Foma'lar ve Granfalloon'lar, Kurt Vonnegut

İngilizce aslından çeviren: Elif Dinçer

Wampeters, Foma and Granfalloons

İlk baskı: Dell Publishing Co.,1974

Bu çeviride kaynak alınan baskı: The Dial Press, 2006

© 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, Kurt Vonnegut

© 2024, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Eylül 2024, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Eda Okuyucu

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni ve dizi tasarımı Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Aylin Güler / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çifttehavuzlar Sk. No: 16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-6419-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

KURT VONNEGUT

WAMPETER'LAR,
FOMA'LAR VE
GRANFALLOON'LAR
(DÜŞÜNCELER)

ANLATI

İngilizce aslından çeviren

Elif Dinçer

♥can

Kurt Vonnegut'un Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Allah Senden Rız Olun Bay Rosewater, 2015

Mavi Sakal, 2015

Galápagos, 2016

Kör Nişancı, 2016

Maymun Evine Hoş Geldiniz, 2016

Titan'ın Sirenleri, 2018

Şampiyonların Kahvaltısı, 2021

Kedi Beşiği, 2021

Mezbaha Beş, 2021

Ölümden Beter Yazgılar, 2022

Kuşa Bak, 2023

Bagombo Enfiye Kutusu, 2024

KURT VONNEGUT, JR., 1922'de Indiana, Indianapolis'te Alman asıllı bir anne babanın oğlu olarak dđnyaya geldi. Cornell Üniversitesi'nde biyokimya okudu, yirmi yaşındayken orduya yazıldı ve Batı Cephesi'ne gönderildi. Neredeyse gider gitmez Almanlara esir düştü ve savaş tutsağı olarak Dresden'e yollandı. Müttefiklerin bu kenti bombalaması 60.000 sivilin ölümüne sebep olmuştur; Vonnegut fabrika olarak kullanılan bir mezbananın yeraltındaki et dolabına sığındığı için kurtuldu. Hayat boyunca peşini bırakmayan bu deneyimi sonunda *Mezbaha Beş* (1969) adlı başyapıtına dönüştürecektir ve hayat boyu savaş karşıtı söylemlerini sürdürecektir. Savaştan sonra General Electric Şirketi'nde reklamcılık yaptı ve öyküler yazmaya başladı. Arka arkaya yazdığı *Titan'ın Sirenleri* (1959), Soğuk Savaş siyasetini antropolojik bir gözle hicveden *Kedi Beşiği* (1963), *Allah Senden Razı Olsun Bay Rosewater* (1965) ve *Mezbaha Beş* sayesinde Vonnegut döneminin en ünlü yazarlarından biri oldu. En renkli romanlarından biri sayılabilecek *Şampiyonların Kahvaltısı*'nda (1974) Amerikan Rüyası'nı tipik kara mizahıyla eleştiriyordu. Bu dönemdeki diğer büyük yapıtları arasında *Kör Nişancı*, *Mavi Sakal* ve *Kodes Kuşu* sayılabilir. Vatandaşlık ve azınlık hakları, nükleer silahların denetimi ve ekoloji hem edebiyatında hem de edebiyat dışı faaliyetlerinde sürekli gündeminde oldu. Vonnegut, 2007'de New York'ta öldü. Adı 25399 numaralı asteroide verildi.

ELİF DİNÇER, İstanbul'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi'nde lisans eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi'nde yüksek lisansa başladı. 2007'den beri kitap çevirileri ve editörlük yapan Dinçer, hayat arkadaşı ve iki kedisıyla birlikte İstanbul'da yaşıyor.

Beni kronikleyen Jill'e

İçindekiler

Bilimkurgu	27
İç Suyolunda Kısa Karşılaşmalar	32
Merhaba, Vega Yıldızı	46
Öğretilemez Olanı Öğretmek	49
Evet, Bizim Nirvanamız Yok	54
Sebat	66
“Dışarıda Firari Bir Manyak Var”	104
<i>Excelsior!</i> Ay'a Gidiyoruz! <i>Excelsior!</i>	117
Amerikan Fizik Topluluğu'na Sesleniş	130
İyi Füzeler, İyi Tavırlar, İyi Geceler	141
Neden Hesse Okuyorlar?	144
Indianapolis'te Seks Düşkünlüğü	152
Gizemli Madam Blavatsky	155
Biafra: İhanete Uğramış Bir Halk	172
Bennington College Mezunlarına Yapılan Konuşma, 1970	191
İşkence ve Zırlıtı	201
Ulusal Sanat ve Edebiyat Enstitüsü'nde Yapılan Konuşma, 1971	204
Kendi Ölümüm Üzerine Düşünceler	213

Tanrı Bile Utanmıştır	215
Akla Hayale Gelmeyecek Olanı Düşünmek, Ağza Alınmayacak Olanı Söylemek	237
Wheaton College Kütüphanesi'nin Yeniden Açılışında Yapılan Konuşma, 1973	240
Rita Rait'ı Amerika'ya Davet Edin!	249
Stockholm'deki PEN Konferansı'nda Yapılan Konuşma, 1973	252
Siyasi Bir Hastalık	256
<i>Playboy</i> Röportajı	261

“Concord’da ziyadesiyle gezindim.”

Henry David Thoreau

ÖNSÖZ

Sevgili okur,

Bu kitabın başlığı *Kedi Beşiği* adlı romanımda geçen üç kelimedenden oluşuyor. *Wampeter*, birbiriyle hiç alakası bulunmayan insan hayatlarının çevresinde döndüğü bir nesne anlamına geliyor. Kutsal Kâse buna son derece yerinde bir örnek olarak gösterilebilir. *Foma*, basit ruhları rahatlatmak için söylenen zararsız yalanlardır. Mesela: “Çok yakında refaha kavuşacaksınız.” *Granfalloon* da insanların kibirli ve anlamsız ortaklıklarına denir. Bir araya getirildiğinde bu kelimeler, yazdığım bazı eleştiri ve makaleler, yaptığım konuşmaların birkaçı için oldukça iyi bir şemsiye oluşturuyor. Konuşmalarımın büyük çoğunluğu yazıya hiç dökülmemişti.

* * *

Eskiden sürekli konuşma yapardım. Alkışlara ihtiyacım vardı. Hızlı ve kolay para kazanmam gerekiyordu. Sonra bir gün Kongre Kütüphanesi'nin sahnesinde Indiana'lılara her zamanki gibi acımasızca saldırırken, kafamda birden bir sigorta attı. Söyleyecek bir şeyim kalmamıştı. Bu benim konuşma kariyerimin sonu oldu. Sonra birkaç konuşma daha yaptım fakat bir zamanlar kolayca olabildiğim Kır Filozofu değildim artık.

Washington'da zihnimin duruvermesinin en olası nedeni ben kürsüdeyken aşağıdan gelen bir soruydu. Soruyu soran orta yaşlı adam bana Orta Avrupa'dan yeni gelmiş bir mülteci gibi görünmüştü. “Siz Amerikalı gençlerin liderisiniz,” dedi. “Onlara

bu kadar alaycı ve kötümser olmayı öğretmeye ne hakkınız var?"

Ben Amerikalı gençlerin lideri değilim. Kolay para ve alkış peşinde koşmak yerine evinde oturup yazması gereken bir yazardım.

* * *

Harika konuşmacılara dönüşmüş, ancak şimdi sadece yazmaya bile yoğunlaşmakta zorlanan birçok iyi Amerikalı yazar sayabilirim. Alkışları özlüyorlar.

Fakat topluluk önünde konuşmanın, bir şairin, romancının ya da oyun yazarının yaratıcılığının zirvesindeyken herhangi bir siyasi faydaya sahip olabilmemesinin neredeyse tek yolu olduğunu düşünüyorum. Eğer politik düşüncesini hayal gücünün ürünü olan bir eserin içine yerleştirmeye çalışırsa, eserini tanınmayacak kadar berbat edecektir.

* * *

Amerika'nın ekonomisiyle ilgili pek çok tuhaf şeyden biri de bu işte: Bir yazar, iflas etmiş bir üniversitede yaptığı beceriksiz bir konuşma için, bir başyapıt olan öyküsü için alabileceğinden daha fazla para alabilir. Dahası konuşmayı tekrar tekrar satabilir ve kimse bundan şikâyet etmez.

* * *

İnsanlar kötü konuşmalardan, hatta bin dolar ve üstü maliyeti olan konuşmalardan o kadar nadiren şikâyet ediyorlar ki, onları gerçekten duyan var mı diye merak ediyorum. Bu kitapta yer alan, Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi ile Ulusal Sanat ve Edebiyat Enstitüsü'nde yaptığım konuşmadan hemen önce, insanların konuşmaları nasıl dinlediğine dair ilginç bir fikir edindim.

Konuşmayı yapmadan önce korkudan midem bulanıyordu. Ünlü ve yaşlı bir mimarla akademi başkanının arasında oturdum. Seyircilerin gözünün önündeki sıksa, ifadesiz suratlı

üç insandık. Sinema filmlerinde, gardiyanların gözleri önünde kaçış planları yapan mahkûmlar gibi konuştuk.

Mimara ne kadar korktuğumu söyledim. Beni teselli etmesini bekliyordum. Ama o acımasızca ve başkanın da duyabileceği bir sesle, başkanın konuşmamı okuduğunu ve hiç hoşlanmadığını söyledi.

Başkana gerçekten öyle mi olduğunu sordum.

“Evet,” dedi. “Ama bu konuda endişelenmeyin.”

Ona yine de o iğrenç konuşmayı yapmak zorunda olduğumu hatırlattım.

“Söylediklerinizi kimse dinlemeyecek,” diye beni temin etti. “İnsanlar nadiren bir konuşmanın gerçek içeriğiyle ilgilenirler. Sadece ses tonunuzdan, vücut dilinizden ve yüz ifadenizden dürüst bir adam olup olmadığını öğrenmek isterler.”

“Teşekkür ederim,” dedim.

“Toplantıyı başlatıyorum,” dedi. Ve yaptı da. Ben de konuştum.

* * *

Organ nakli ve sağaltım amacıyla canlılar üzerinde başka deneylerin yapıldığı bu mucizevi çağda, henüz hayattayken parçalara ayrılmama itiraz etmem yanlış olur. Kuzey Iowa Üniversitesi'nden Jerome Klinkowitz ve Kansas State Teachers College'dan John Somer adlı iki genç ve iyi öğretim görevlisi bana tam da bunu yapıyorlar. Benimle ilgili denemelerden oluşan *The Vonnegut Statement* [Vonnegut Sözleri] adlı, ölümünden sonra yayımlanmış gibi görünen bir kitap yayımladılar. Ayrıca başka bir şey daha yapmayı önerdiler: Şimdiye kadar yazdığım ve ciltli edisyonlara konulmamış her şeyi içeren bir derleme.

Yayıncıma inanılmaz derecede eksiksiz bir kaynakça sundular. Çalışmalarımın kaydını tutmuyorum, ayrıca çoğunu unuttuğum için de çok mutluydum. Klinkowitz ve Somer hazırladıkları sabıka kaydımı hafızamı tazelediler. Niyetleri iyiydi. Kendilerini birer arkeolog olarak görüyorlardı ve şu an olduğum şeye nasıl dönüştüğümü açıklamaya yardımcı olabilecek ilkel eserleri ortaya çıkartıyorlardı. Ancak en çirkin parçalardan bazıları aslında daha yakın zamana ait olanlardı. Be-

nim bedenimden çıktığı kuşku götürmez olan tüm ıvır zıvırı incelediğimde, kendimi Tutankamon'un hayaleti gibi hissetmedim. Kendimi ürkütücü bir şekilde hayatta olan, suskun ve haklı olarak küçük suçlarla suçlanan bir insan gibi hissettim.

* * *

Tüm o ıvır zıvırın içinden bu cildi oluşturdum. Neredeyse tüm cesetlerin nerede saklandığını bilen Klinkowitz ve Somer'in yardımı olmasaydı bunu yapamazdım. Hakkında hiçbir şey bilmedikleri sadece üç ya da dört eserim var. Dünyalıların şimdiye kadar tasarladığı en dayanılmaz işkence olduğu söylenen *veglia* işkencesi¹ bile beni bu üç ya da dört eserin nerede –ve ne zaman– yayımlandığını açıklamaya zorlayamazdı.

Tabiri caizse, benim çamaşır listelerimden oluşan bir kitap değil bu. Bunların çoğunun korunmuş olmasından memnunum. Hiç derlenmemiş birkaç öyküm var. Bir tanesi, çekilmemiş bir kısa bilimkurgu filminin senaryosu olan "Sebat" hariç, onları bu şekilde bırakmaktan memnunum. Bu kitaptaki tek kurmaca öykü bu.

Bu kitapta yer alan diğer her şey, bir konuda kurgunun süsleri olmadan, gerçeği çıplak bir şekilde anlatmaya çalıştığım işler. Bu da bizi modern zamanların edebiyatında, "Yeni Gazetecilik" in kurgunun karşısındaki yeri üzerine bir tartışmaya götürüyor.

* * *

Hakkında bir şeyler bildiğim ilk Yeni Gazeteci Thukydides'tir. Kendini anlatmaya çalıştığı gerçeklerin merkezine koyan, gerektiğinde tahminlerde bulunan, çekici ve eğlenceli olmanın değerli olduğunu düşünen bir ünlüydü. İyi bir öğretmendi. Gerçeklerle öğrencilerinin uykusunu getirmek istemiyordu ve öğrencilerinin hafızasından silinmesin diye gerçeği çarpıcı insani terimlerle ifade etme niyeti taşıyordu.

1. Kişinin ahşap ya da demir bir kazığın üstüne oturmaya zorlandığı bir Ortaçağ işkencesi. (Ç.N.)

Yararlılığı ve iyi bir vatandaş olduğu için onu ve bugün bu şekilde yazan ya da öğreten herkesi takdir etmeliyiz. Örneğin, ben bu nedenle Hunter Thompson'a bayılıyorum ve bu kitaba eklediğim bir incelemede de bunu söylemişim.

Ben bir Yeni Gazeteci miyim? Sanırım öyleyim. Burada bir Yeni Gazetecilik örneği de var: Biafra hakkında, ayrıca 1972'deki Cumhuriyetçi Kongre hakkında. Bunlar rahat ve kişisel metinler.

Ama bu tür şeyleri daha fazla yapmaya pek de hevesli değilim. Bu konuda biraz tereddüt etmiştim fakat artık, kabul görmüş kurgunun, gerçeği anlatma konusunda Yeni Gazetecilik'ten çok daha doğru bir yol olduğuna yeniden ikna olmuş durumdayım. Ya da başka bir deyişle, en iyi Yeni Gazetecilik aslında kurgudur. Her iki sanat dalında da nevi şahsına münhasır bir muhabirimiz var. Yeni Gazeteci, bir kurgu yazarı kadar çok şey anlatma, *gösterme* özgürlüğüne sahip değildir. Okurunu götüremeyeceği pek çok yer vardır; oysa kurgu yazarı, orada görülmeye değer bir şey varsa, okurunu Jüpiter de dahil her yere götürebilir.

Her iki durumda da Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi'nde öğrendiğim üzere, asıl mesele gerçeği anlatmaya çalışan kişinin dürüst biri olduğu izlenimini verip vermediğidir.

* * *

Şimdi haber ve kurgu üzerine düşünürken, çok uzun zaman önce Cornell Üniversitesi'nde birinci sınıf fizik dersinde gördüğüm ve duyduğum, gürültü ve melodi arasındaki farkı anlatan bir sunumu hatırladım. (Birinci sınıf fiziği daima, herhangi bir Amerikan üniversitesi tarafından verilen en tatmin edici derstir). Öğretim görevlisi, yaklaşık bir kasatura uzunluğundaki dar bir tahtayı odanın briket duvarına fırlatmıştı. "Bu, gürültü," demişti.

Sonra yedi tahta daha almış ve sanki bir bıçak fırlatıcısıymış gibi onları da arka arkaya hızla duvara fırlatmıştı. Duvara sırayla çarpan tahtalar, "Mary'nin Kuzusu Var" şarkısının girişini çalmıştı. Büyülenmişim.

"Bu, melodi," demişti hoca.

Kurgu melodidir ve ister yeni ister eski olsun, gazetecilik gürültüdür.

* * *

Hoca, denge üzerine de bir ders vermişti. Odanın önünde, bel yüksekliğindeki altı metrelik bir sıra dolabın arkasında durmuştu. Parmağına bir ip bağlıydı. Denge hakkında bir şeyler söylerken dolaplar yüzünden göremediğimiz bir yoyoyla oynayıp duruyordu.

Buna neredeyse yarım saat daha devam etmiş, sonunda da ipin diğer ucunda ne olduğunu görebilmemiz için kolunu kaldırmıştı. Bu, altı metre uzunluğunda bir ahşap çıtaydı ve orta noktasına ip bağlanmıştı.

“Bu,” demişti hoca, “dengedir.”

Tüm popüler kurguların temel konusu olan bir şeyi yapıyor, dengemi kaybetmeye ve yeniden kazanmaya devam ediyorum. Yani ben de bir kurgu eserim. Bir keresinde tiyatro yapımcısı Hilly Elkins’le bir araya geldiğimi hatırlıyorum. *Kedi Beşiği*’nin film haklarını yeni satın almıştı, ben de kibar olmaya çalışıyordum. Bazı kibar sözler söyledim ve Hilly başını iki yana sallayarak, “Hayır, hayır, hayır. Hayır, hayır,” dedi. “Will Rogers gibi ol, Cary Grant¹ gibi değil.”

* * *

Şu anda dengem yerinde. Bu sabah 12 yaşında bir çocuktan bir mektup aldım. Son romanım *Şampiyonların Kahvaltısı*’nı okumuş ve şöyle yazmış: “Sevgili Bay Vonnegut: Lütfen intihar etmeyin.” Tanrı onu korusun. Ona iyi olduğumu söyledim.

Bu kitap, dengemi yeniden kazanmama yardımcı olan kişiye ithaf edildi. Beni *kroniklediğini* söyleyeyim. Bu da bir başka uydurma kelime. Bana, harika hayatımın her gününü fotoğraf

1. Will Rogers, Amerikalı vodvil oyuncusu, Cary Grant ise İngiliz-Amerikalı oyuncu. (Ç.N.)

filmine “kronolojik kayda alma” isteğiyle gelmişti. Ortaya çıkan şey, sadece kayda almaktan çok daha fazlası ve derini oldu.

* * *

Bu kitapta benimle yapılan *Playboy* röportajı neredeyse anlık Cary Grant taklidim kadar hayal ürünüdür. Söylemem gerekenleri söyledim, *gerçekte* söylediklerimi değil. *Playboy* bana ses kayıt cihazına söylediklerimin yazılı halini gösterdi ve Joseph Conrad’la en azından bir ortak noktam olduğunu anladım: İngilizce benim ikinci dilimdi. Conrad’ın aksine benim anadilim yoktu, bu yüzden anadilimi konuşmanın ve önemli konular hakkında düşünmenin bana çok kolay geldiğini göstermek için transkript üzerinde kalem, makas ve yapıştırıcıyla çalışmaya başladım.

Yazarlık mesleğiyle ilgili en cesaret verici bulduğum şey şu: Sabırlı ve çalışkan olan vasat insanların aptallıklarını gözden geçirmelerine, kendilerini zeki bir şeye dönüştürmelerine izin veriyor. Ayrıca delilerin epey akli başında görünmesini de sağlıyor.

* * *

İşte benim evren ve insanlığın evrendeki mevcut yeri hakkındaki anlayışım:

Evrenin görünüşteki eğriliği bir yanılısamdır. Evren, her iki ucunda yer alan birer ilmek dışında, aslında bir sicim kadar düzdür. Bu ilmekler de mikroskobiktir.

İpin bir ucu sonsuza dek, sürekli yok olmaktadır. O taraftaki ilmek sonsuza dek, sürekli yok olmaktan geri geri gelir. İpin diğer ucu sonsuza dek uzamaktadır. O taraftaki ilmek de sonsuza dek, sürekli *Yaratılış*’ı takip eder.

Başlangıçta ve sonda *hiçlik* vardı. Hiçlik, Bir Şey Olma olasılığını ima ediyordu. Hiçlikten bir şey yaratmak mümkün değildir. Bu nedenle hiçlik, Bir Şey Olma olasılığını ancak *ima edebilir*. Bu ima evrendir; daha önce de söylediğim gibi, her iki ucundaki birer ilmek dışında, bir sicim kadar düzdür.

Bizler bu imanın kırıntılarıyız.

Evren yaşamla dolu değildir. Sadece bir noktasında, onu inceleyebilen ve hakkında yorum yapabilen canlılar yaşamaktadır. Bu nokta, sonsuza dek imaların tam merkezinde, uçların ortasında yer alacak olan Dünya gezegenidir.

Gece gökyüzündeki tüm pırıltılar ve ışıltılar, içerdikleri tüm yaşam veya bilgelik açısından, bir kovboyun kamp ateşinden çıkan kıvılcımlar da olabilir.

* * *

Bu kitaptaki bazı insanların başına gelenlere gelince: Savaşın sonunda düşündüğüm kadar çok Biafra'lı, Nijeryalılar tarafından katledilmedi. Nijeryalılar merhametliydi. Birçok Biafra'lı çocuğun beyni, Nijeryalılarının ablukası nedeniyle yaşanan açlık yüzünden muhtemelen kalıcı olarak hasar gördü.

En azından, evrenin tam ortasındaki bu hasar görmüş çocuklar, Richard M. Nixon'dan daha onurlu ve Tanrı'dan daha gözlemci olacaklar.

Bay Nixon'ın kendisi bu kitapta küçük bir karakterdir. Amerika halkından ve savundukları her şeyden nefret eden ilk başkandır. Korkunç suçlar işlemiş olmasına rağmen kendi saflığına o kadar inanıyor ki, henüz çok gençken birinin ona bütün ciddi suçların cinsel suçlar olduğunu, zina yapmayan ya da mastürbasyon yapmayan kimsenin suçlu olamayacağını söylediği sonucuna varmak zorundayım.

Bize, bizi sevmeyen bir başkanı asla seçmeyeceğimize dair çocuksu bir varsayıma sahip olan anayasamızın kusurlu bir belge olduğunu göstermesi açısından faydalı bir adamdır. Yani böyle birini daha kolay görevden alabilmek ve hatta hapse atabilmek için anayasayı değiştirmeliyiz.

Benim şu anki en büyük ütöpik planım da işte bu. Daha uzun vadeli planlarım ise tüm Amerikalılara bin ya da daha fazla üyeden oluşan yapay geniş aileler sağlamayı içeriyor. Ancak yalnızlığın üstesinden geldiğimizde refahı paylaşmaya ve daha adil çalışmaya başlayabiliriz. Zamanla bu ailelere sahip olacağımıza yürekten inanıyorum, ayrıca umarım bunlar uluslararası hale gelir.

* * *

Bu kitaba biraz şiir de eklemeyi umuyordum ancak bunca yıl içinde bir dakika daha yaşamayı hak eden yalnızca bir şiir yazdığımı fark ettim. O da bu işte:

Biz yaparız,

Aman da yap, zaman da yap, yaman da yap,

Yapmamız gerekeni,

Aman da gerekir zaman da gerekir, yaman da gerekir;

Bulanarak yaparız,

Aman da yap, zaman da yap, bulan da yap,

Ta ki batana kadar;

Aman da bat, zaman da bat, yaman bat.

Profesör Klinkowitz ve Somer'in asla bulamayacaklarını umduğum kayıp eserlerimden biri, ben çocukken ailem için çalışılan siyah aşçıya borcumla ilgilidir. Aşçının adı Ida Young'dı ve muhtemelen onunla kimseyle geçirmediğim kadar çok zaman geçirmişimdir; tabii ben evlenene kadar. Ida, İncil'i ezbere bilirdi ve orada bolca teselli, bilgelik bulurdu. Amerika tarihi hakkında da çok şey biliyordu; kendisinin ve diğer siyahların Indiana, Illinois, Ohio, Kentucky ve Tennessee'de görüp hayret ettikleri, hatırladıkları ve hâlâ konuştukları şeylerdi bunlar. Bana da duygusal bir şiir antolojisinden bitmeyen aşk, içinde sadık köpekler ve mutluluk olan mütevazı evler, yaşlanan insanlar, mezarlık ziyaretleri, ölen bebekler hakkında bir şeyler okurdu. Kitabın adını hatırlıyorum, keşke bir kopyası bende olsaydı çünkü beni ben yapan şeylerden biri o kitaptı.

Kitabın adı *More Heart Throbs*'tu [Daha Fazla Kalp Çarpıntısı] ve bu kitaptan Edgar Lee Masters'ın *Spoon River Antolojisi*'ne, Sinclair Lewis'in *Ana Cadde*'sine, John Dos Passos'un *ABD*'sine, oradan da şu anki düşüncelerime atlamak kolay oldu. Yazdığım her şeyin altında neredeyse dayanılmaz bir duygusallık var. İngiliz eleştirmenler bundan şikâyet edip duruyorlar. Amerikalı eleştirmen Robert Scholes da bir keresinde bana, çok tatlı şekerlerin üzerine acı kaplamalar yaptığını söylemişti.

Artık değişmek için çok geç. En azından kökenlerimin farkındayım; mimar babamın tasarladığı, ben ve Ida Young dı-

şında kimsenin uzun süreliğine evde olmadığı büyük, tuğla bir rüya ev.

* * *

Bu kitapta kızım Edith'in arkadaşı olan Cape Cod'lu Tony Costa hakkında bir bölüm var. Tony, birkaç cinayetle suçlanmıştı. Akli dengesinin yerinde olmadığına ve dolayısıyla normalde bu durumda verilen cezayı almamasına karar verildi. Kendisinden haber aldım. Kendisi gibi düzgün, mantıklı bir insanın polisin düşündüğü cinayetleri işlemiş olabileceğine inanamıyorum.

Duruşması yaklaşırken, o dönem toplu katliamla suçlanan en ünlü Amerikalıydı bu delikanlı. Önemli suç uzmanları tarafından hakkında en az iki kitap yazılıyordu.

Sonra kıtanın diğer kıyısında Charles Manson ile yapay geniş ailesinin bazı üyeleri ünlüleri öldürmekten tutuklandı. Costa da ünlü olmaktan çıktı; bir gecede, en başta olduğu gibi bir hiç, sadece bir ima haline geldi.

Ben de buyum işte. Ailem de öyleydi. İmaların izleri çoğalır. Ben kendim de üç izin babası oldum ve başka üçünü de evlat edindim. Tüm bunlar çok *ürkütücü*. Bunun da ötesinde, gerçekten zamanda yolculuk yaptığıma inanıyorum. Yarın yine üç yaşında olacağım. Ondan sonraki gün de 63 yaşında olacağım.

Bu kitap algılarımı biraz dengeleyebilir. Ne de olsa, yaklaşık 20 yıllık bir süre boyunca sözümona bulunduğum yerlerin ve sözümona düşündüğüm şeylerin bir tür haritası bu. Bu ipuçlarını sözümona kronolojik sıraya göre düzenledim. Eğer zaman, çoğu insanın düşündüğü gibi düz ve tekdüze bir boncuk dizisiyse ve ben de zarif bir şekilde olgunlaştıysam, o zaman bu kitabın ikinci yarısının ilk yarısından daha iyi olması gerekir.

Durum böyle değil. Kurgu dışı kitaplarımda olgunlaştığıma dair çok az kanıt görüyorum. Yedinci sınıfa geldiğimde bir başkasından araklamadığım ve açıkça telaffuz etmediğim tek bir fikir bile bulamıyorum.

Öte yandan kurgu yazma alanındaki maceralarım çok daha şaşırtıcı ve eğlenceli oldu; en azından *benim* için. Bu alan-

da gerçekten büyümüş olabilirim. Eğer durum gerçekten böyle olsaydı, hakikaten çok güzel olurdu. Hayal gücünün eserlerinin, kendi başlarına yaratma gücüne sahip olduğunu kanıtlayabilirdi bu.

Benimki gibi sıradan bir zihne sahip biri kendini bir hayal gücünün eserini yaratmaya adarsa, karşılık olarak bu eser sıradan zihinle dalga geçip onu zekâya teşvik edecektir. Ressam arkadaşım James Brooks geçen yaz bana şöyle demişti: “Tuvale ilk fırça darbesini ben vururum. Ondan sonra işin en azından yarısını yapmak tuvale kalıyor.” Aynı şey yazı kâğıdı, kil, film, titreşen hava ile insanlığın öğretmeni ve oyun arkadaşı haline getirmeyi başardığı diğer tüm cansız maddeler için de söylenebilir.

Ben daha çok Amerikalılardan bahsediyorum. Diğer ülkeler hakkında fazla bilgim yok. Bir dönem Amerikalıların vücut kimyaları üzerinde deneyler yaparak ya da Asya’dan ödünç aldıkları meditasyon teknikleriyle bilgeliklerini artırabileceklerini düşünüyordum. Şimdi söylemek zorundayım ki, bu tür yolculukların hepsi herhangi bir eser yaratamadan ve sadece kendilerini kamçılayan macera hikâyeleriyle Amerikan sıradanlığına döndü.

Bu yüzden, artık Amerikalıların sıradanlıklarının üzerine çıkabilmelerinin, kendilerini kurtarmak ve gezegenlerini kurtarmaya yardımcı olmak için yeterince olgunlaşabilmelerinin tek yolunun kendi hayal güçlerinin eserleriyle coşkulu bir yakınlık kurmaları olduğuna inanıyorum. Ben özellikle kendi hayal gücümün eserlerinden, kurgularımdan memnun değilim. İşim gerçeği söylemek olduğunda masamı darmadağın eden bildik, hantal fikirlerin aksine, işim hayal etmek olduğunda üzerime yağın beklenmedik sezgilerin etkisi altında kalıyorum sadece.

BİLİMKURGU

Seneler önce Schenectady'de General Electric için çalışıyordum; dört bir yanım makinelerle ve makine üretme fikirleriyle sarılmıştı, o yüzden ben de insanlar ve makineleri konu alan bir roman yazdım, makineler beklediği üzere büyük oranda galip geliyordu. (Adı *Player Piano*'ydu [Otomatik Piyano] ve hem ciltli hem de ciltsiz olarak yeniden basıldı.) Sonuç olarak, eleştirmenlerden bir bilimkurgu yazarı olduğumu öğrendim.

Bunu bilmiyordum. Ben hayat hakkında; tüyler ürpertici şimdide acemice kurulmuş, son derece gerçek bir kasaba olan Schenectady'de görmekten ve duymaktan kaçınmadığım şeyler hakkında yazdığımı düşünüyordum. O zamandan beri "bilimkurgu" etiketli bir dosya dolabının alingan kiracısıyım ve buradan taşınmaya da oldukça hevesliyim, özellikle de pek çok eleştirmen bu dolabı düzenli olarak klozetle karıştırdığı için.

Anlaşılan o ki birinin bu dolaba girmesinin yolu, teknolojinin varlığını fark etmesiymiş. Bir insanın aynı anda hem saygın bir yazar olup hem de buzdolabının nasıl çalıştığını anlayamayacağı fikri hâlâ yaşıyor, tıpkı büyükşehirlerde beyefendilerin asla kahverengi takım giymeyeceği düşüncesi gibi. Bunun suçlusunu üniversiteler olabilir. İngiliz dili öğrencilerinin kimya ve fizikten nef-

ret etmelerinin; dahası, dört bir taraftaki mühendisler gibi sıkıcı, ürkütücü, mizahtan yoksun ve savaş odaklı olmadıkları için gurur duymalarının teşvik edildiğini biliyorum. En etkileyici eleştirmenler de çoğunlukla bu İngiliz dili öğrencilerinden oluşuyor ve günümüzde bile teknoloji konusunda alıngan davranmaya devam ediyorlar. Yani bilimkurgudan iğrenmeleri gayet doğal.

Fakat bir de ne olursa olsun bilimkurgu yazarı olarak sınıflandırılmaya bayılan bir kesim var; günün birinde, başka şeylerle birlikte mühendislik ve bilimsel çalışmaların meyvelerinden de bahsetmiş olan sıradan öykü ve roman yazarları olarak anılabilecek olmak bunların eteklerini tutuşturuyor. Mevcut durumdan memnunlar çünkü meslektaşları onları tıpkı eski kafalı, geniş bir ailenin üyelerinin yaptığı gibi seviyor. Bilimkurgu yazarları sık sık bir araya gelir, birbirlerini teselli eder, pohpohlar, tek satır boşluklu 20 ya da daha fazla sayfalık mektuplar değiş tokuş eder, hevesle içer, sonunda da bir milyon yürek çarpıntısı ve kahkahayla evlerine dağılırlar.

Birkaçıyla bir dönem takılmışlığım var ve her biri son derece cömert, eğlenceli insanlar fakat tam şu anda onların tepesini fena attıracak bir gerçeklikten bahsetmeliyim: Bunlar her yere üye olan tipler. Bir loca. Kendilerine ait bir çeteleri olmasından bu kadar çok keyif almasalardı bilimkurgu diye bir kategori de olmazdı. Bütün gece oturup şu soruyu tartışmaya bayılıyorlar: “Bilimkurgu nedir?” İnsan şöyle sorular sorsa da aynı şekilde faydalı olabilir: “Elkler¹ nedir? Ve Doğu Yıldızı tarikatı² nedir?”

1. Benevolent and Protective Order of Elks (Hayırsever ve Koruyucu Elk tarikatı), 1868 yılında New York'ta sosyal kulüp olarak kurulmuş bir Amerikan kardeşlik tarikatı. Genellikle “Elk Locası” veya sadece “Elkler” olarak da bilinir. (Ç.N.)

2. Order of the Eastern Star. 1850'de Mississippi'de avukat Rob Morris tarafından kurulmuş, İncil'den belirli öğretilere dayanan ve her inançtan insana açık mason tarikatı. (Y.N.)

Eh, anlamsız sosyal kümelenmelerin olmadığı bir dünya epey sıkıcı olurdu. Çok daha az gülümseme ve şimdikininki ancak yüzde 1'i kadar yayımlanmış eser görürdük. Bilimkurgu eserleri basan yayıncılar için de söylenecek bir şey var: Eğer birisi birazcık bile yazabiliyorsa, muhtemelen onu yayımlarlar. Çok da uzak bir geçmişte olmayan Dergilerin Altın Çağı'nda, hoş görülemez süprüntülere öyle büyük bir talep vardı ki sonunda elektrikli daktilolar icat edildi ve bu da şans eseri benim Schenectady'den kaçışımı finanse etmiş oldu. Güzel günlerdi! Fakat şu an, boş boş gezen deneyimsiz birinin ânında yazar olarak tanınmasını sağlamak için başvurabileceği tek bir dergi türü var. Bilin bakalım hangi tür.

Bu elbette bilimkurgu dergilerinin, derlemelerinin ve kitaplarının editörlerinin zevksiz olduğu anlamına gelmiyor. Zevksiz değiller; oraya birazdan geleceğim. Bu alanda haksızlık edilmeden zevksizlikle –aslında zevksizlik demeyelim de çocukluk diyelim– suçlanabilecek insanlar, yazarların yüzde 75'i ve okurların yüzde 95'ini oluşturuyor. Makinelerle bile olsa, olgun ilişkiler cahil çoğunluğu heyecanlandırmıyor. Onların bilimden anladığı, 1933 tarihli *Popular Mechanics* dergisinde tamamen gözler önüne serilmişti. Politika, ekonomi ve tarih hakkında bildikleriyse 1944 yılının *Information Please Almanac*'ında bulunabilir. Kadın erkek ilişkileri konusunda bildikleri her şey de büyük oranda, *Maggie and Jiggs*'in temiz ve pornografik versiyonlarından gelmez.

* * *

Bir süreliğine, biraz alışılmadık lise öğrencilerinin gittiği, biraz alışılmadık bir okulda öğretmenlik yapmıştım; mevcut bilimkurgu, hatta herhangi bir bilimkurgu o oğlanlar için kedinanesi gibiydi. Bir öyküyü diğerinden

ELBETTE SÖYLEDİĞİM HER ŞEYİN SAÇMALIK OLDUĞUNU BİLİYORSUNUZ.

Sevgili okur,

Bu kitabın başlığı *Kedi Beşiği* adlı romanımda geçen üç kelimededen oluşuyor. *Wampeter*, birbiriyle hiç alakası bulunmayan insan hayatlarının çevresinde döndüğü bir nesne anlamına geliyor. Kutsal Kâse buna son derece yerinde bir örnek olarak gösterilebilir. *Foma*, basit ruhları rahatlatmak için söylenen zararsız yalanlardır. Mesela: "Çok yakında refaha kavuşacaksınız." *Granfalloon* da insanların kibirli ve anlamsız ortaklıklarına denir. Bir araya getirildiğinde bu kelimeler, yazdığım bazı eleştiri ve makaleler, yaptığım konuşmaların birkaçı için oldukça iyi bir şemsiye oluşturuyor.

#amerikanedebiyatı #toplum #mizah
#hiciv #edebiyat #anı

"AYNI ANDA HEM KOMİK HEM DE HÜZÜNLÜ OLDUĞU
İÇİN, ACI VEREN CİDDİYETİ ASLA CİDDİ OLMADIĞI İÇİN,
VONNEGUT EŞSİZ BİR YAZARDIR." DORIS LESSING

ISBN 978-975-07-6419-6

9 789750 764196

 can

canyayinlari.com | f | | | X canyayinlari

anlatı